

A könyv megjelenését támogatta:

Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 15

**Lokalitások, határok, találkozások.
Tanulmányok erdélyi cigány közösségekről**

Szerkesztette
Ilyés Sándor és Pozsony Ferenc

KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
KOLOZSVÁR, 2007

Kiadja a KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
400162 Kolozsvár, Croitorilor (Mikes) u. 15.
telefon/fax: +40 264 432 593
e-mail: kriza@mail.dntej.ro
www.kjnt.ro

© Kriza János Néprajzi Társaság, 2007

Borítóterv és tipográfia
Könczey Elemér

Számítógépes tördelés
Sütő Ferenc

ISBN
978-973-8439-32-0

Készült a kolozsvári IDEA és GLORIA Nyomdában.
Felelős vezető: Nagy Péter igazgató.
Megrendelési szám: xxx/2007

Tartalom

Előszó	7
Pozsony Ferenc Három korszak az erdélyi cigányközösségek kutatásának történetében	9
Peti Lehel Adaptálódás és szegregáció. A kulturális különbségek kommunikálása a cigány–magyar együttélésben egy Kis-Küküllő menti településen	27
Dumitru Budrala – Kató Csilla A beások – marginalizáció és gazdagság között	51
Cerasela Voiculescu Egy cigány–paraszt társadalmi és gazdasági rendszer: reciprocitás és túlélési viszonyok egy erdélyi faluban	67
Fosztó László Beszéd és moralitás: az eskü egy kalotaszegi magyar cigány közösségben	81
Fazakas Orsolya A beszéd mint identitás-stratégia. Egy plébános története	97
Vajda András „...akkor is magyar cigány vagyok!” Kísérlet egy roma identitásért folyó harcának elemzésére	127
Johannes Ries A romák és Isten népe – a pünkösdisták misszió hatása a roma kultúrára	139

Kinda István Felekezeti és kulturális disszimiláció egy orbaiszéki falu cigányainál	153
Lőrinczi Tünde Hitélet és etnicitás. Egy hitközösséghez való tartozás mint integrációs kísérlet egy cigány házaspár életében	173
Könczei Csongor A kalotaszegi cigánymuzsikuskok táncalkotó és -alakító szerepének vizsgálatáról. Szempontok az erdélyi hagyományörző cigányzenészek táncstudásának kutatásához	191
Jakab Albert Zsolt – Pozsony Ferenc Az erdélyi cigányság kutatása. Válogatott bibliográfia	203
Resumate	235
Abstracts	240
Szerzőink	245
Autorii	248
Authors	251

Előszó

Az európai cigányság egyik legnépesebb csoportja napjainkban Erdélyben él. Első közösségeik még a középkori magyar királyság idején, a 14–15. században telepedtek be ebbe a térségbe. Az oszmán-török hadak elől menekülve, fokozatosan egyre nagyobb cigány közösségek érkeztek a Kárpát-medencébe. Abban a korban, a közhiedelem szerint, Egyiptomból menekülő keresztényeknek tartották őket. Betelepedésük tovább tartott a központosított magyar királyság szétesése, és az erdélyi fejedelemség létrehozása után is. A különböző cigány közösségek a háborús időkben fontos és hasznos feladatokat láttak el: például lovakat patkoltak, fegyvereket készítettek és javítottak. Kisebb-nagyobb közösségeik már abban a korban rendre megtelepedtek az erdélyi városok és falvak mellett, s fokozatosan, szervesen beilleszkedtek a többségi lakosság által szabadon hagyott gazdasági és társadalmi résekbe. Amikor az európai keresztény seregek felszabadították a Kárpát-medencét az oszmán-török fennhatóság alól, azzal egyidőben osztrák adminisztráció rendezkedett be nemcsak Magyarországon, hanem Erdélyben is, ahol a 18. század során fokozatosan helyre állt a rend és a biztonság. Kisebb-nagyobb csoportjaik Moldvából és Havasalföldről folyamatosan érkeztek ebbe a békésebb régióba. A viszonylag stabilizálódott körülmények között azonban egyre feltűnőbbé vált a cigányok sajátos életformája, életstratégiája és értékrendje. A bécsi udvar hatalmi eszközökkel próbálta rendezni a cigányok helyzetét, vándorló közösségeiket le akarta telepíteni, ugyanakkor gyermekeik erőszakos átnevelését tervezték. A magyar értelmiségiek elsősorban a felvilágosodás idején kezdtek érdeklődni a cigányok sajátos nyelve és egzotikusnak vélt kultúrája iránt, s a cigány alakja csakhamar nagyon népszerű volt a 18. századi kollégiumi folklór parodisztikus alkotásaiban is.

A muzsikusság cigány alakja a 19. század első felében, a magyar reformkor idején épült be fokozatosan a népszerű népszínművek szerkezetébe. A század második felében azonban újabb népes csoportjaik érkeztek Erdélybe, mivel az egyesült román fejedelemségekben felszabadították őket rabszolga státuszukból. A cigányok betelepedése tovább fokozódott az első világháború után, mivel Erdélyt akkor már nem választotta el országhatár Moldvától meg Havasalföldtől. Mivel a második világháború végétől fokozatosan kibontakozott a szász közösségek migrációja Németország felé, a Királyföld falvaiba egyre több cigány család telepedett be.

A 18–19. században megtelepedett közösségeik fokozatosan beilleszkedtek Erdély gazdasági, társadalmi és kulturális életébe. A később érkezett csoportjaik napjainkig megőrizték oláh cigány nyelvjárásukat, de jól ismerik a román és a magyar nyelvet is. A Királyföldön élők fokozatosan elsajátították a szász nyelvjárást is, sok helyen pedig a lutheránus egyházhoz közeledtek.

Napjainkban, a székelyföldi falvakban nagyon jelentős magyar ajkú cigány közösség él. Elsősorban Maros megyében és attól nyugatra élnek a kalapos Gábor cigányok, akik közösségeiken belül az oláh cigány nyelvjárást használják, de ugyanakkor jól beszélnek a román és a magyar nyelvet is. Dél-Erdélyben, elsősorban az Olt és a Küküllő között telepedett meg egy nagyon archaikus kultúrájú, oláh cigány nyelvjárást beszélő, fémműves csoport. Egészen napjainkig fennmaradt Erdélyben egy olyan oláh cigány nyelvjárást beszélő közösség is, mely hajdanán aranymosással foglalkozott, az utóbbi évtizedekben pedig aranytárgyak készítéséből, javításából és árusításából éltek. Az erdélyi Mezőségen és Kalotaszegen, románok és magyarok által lakott falvak szomszédságában él egy olyan oláh cigány nyelvjárást beszélő csoport, melynek tagjai hírneves zenészek voltak egészen a közelmúltig. Érdekes jelenség, hogy a mellettük élő többségi magyarok meg románok sok faluban elsajátították a cigány szomszédok nyelvét. Az erdélyi mesterséges urbanizációnak sajátos kísérőjelensége, hogy a nagyobb városok tőszomszédságában (pl. Sepsiszentgyörgyön, Kolozsvárt, Nagyváradon) különböző vidékekről, eltérő kultúrával, értékrenddel rendelkező, nagy létszámú, *leszakadt* cigányközségek koncentráálódtak. A történeti Erdély és Partium határán él egy olyan oláh cigány nyelvjárást beszélő csoport, mely elsősorban házaló kereskedelemről él. A partiumi magyar falvak szomszédságában pedig nagyon sok helyen magyar anyanyelvű cigányközségeket is találunk.

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke az elmúlt tizenöt évben kiemelt figyelmet fordított a cigány közösségek tanulmányozására. A Kriza János Néprajzi Társasággal együtt 2005. november 17-én megszervezte *Az erdélyi cigányok kultúrája és társadalmi* című szakmai rendezvényt. Ebben a kötetben voltaképp a kolozsvári konferencián elhangzott előadások bővített, átdolgozott és megszerkesztett változatát olvashatják. Külön köszönjük Fosztó Lászlónak a kiadvány szerkesztésében nyújtott segítségét.

Kolozsvár, 2007. október 30.

Pozsony Ferenc

Rezumate

Pozsony Ferenc

Trei perioade în cercetarea rromilor din Transilvania

Interesul intelectualilor față de cultura și viața socială a rromilor din Transilvania datează din secolul luminilor, când țiganii devin personaje de cheie în folclorul colegiilor protestante. La sfârșitul secolului 18. este constituit primul vocabular țigănesc–latin la Colegiul Reformat din Cluj. La începutul secolului 19. este descoperit folclorul muzical instrumental țigănesc. În a doua jumătate a secolului Henrik Wlislöcki și Antal Herrmann cercetează pe teren basmele, legendele și riturile nomazilor. La începutul secolului 20. numai ei păstrează basmele, baladele și obiceiurile populare mai arhaice ale maghiarilor. La sfârșitul secolului este cercetată – cu metode antropologice – viața socială, economică, confesională și reprezentarea identității rromilor din Transilvania.

Peti Lehel

Adaptare și segregatie. Comunicarea diferențelor culturale într-o conviețuire rrom–maghiară de pe valea Târnavei Mici

Studiul analizează atitudinile simbolice, gesturile de separare, structurile mentale ale maghiarilor în privința rromilor. Concluzia autorului este că în privința imaginii construite despre rromi, nu s-au petrecut modificări semnificative contrar eforturilor de integrare ale acestora în comunitatea majoritară maghiară. Nici atitudinea rromilor de a se acomoda la modul de viață a maghiarilor, sau diminuarea diferențelor economice dintre cele două etnii, chiar schimbarea acesteia în favoarea rromilor nu a fost de ajuns de a schimba mentalitatea negativă a comunității maghiare în acest sens. Subestimarea rromilor se adresează comunității lor în totalitate, fiindcă în relațiile zilnice personale, colegiale sau de înrudire nu este exprimat categoric, ci mai degrabă construit simbolic.

Dumitru Budrala – Kató Csilla

Băieșii – între marginalizare și opulență

Băieșii din Bârsana la sfârșitul mileniului al doilea au ajuns într-o situație critică. Au pierdut terenul pentru meseriile lor tradiționale și nici o șansă reală nu se intervede în viitorul imediat pentru ei. Ei sunt periferizați și prin legile proprietății, nefiind niciodată împropietăriți cu pământ. În același timp a apărut fenomenul bișnițari, care înseamnă că o parte din ei vede rezolvarea și ieșirea din această situație numai prin obținerea unei bogății materiale și integrarea în comunitățile păstorale vecine. Însă comunitățile din Bârsana și Poiana Vadului sunt comunități închise. Cu toate că au avut loc deschideri uriașe față de băieși, în același timp s-au întărit regulile de excludere.

Cerasela Voiculescu

Un sistem socioeconomic rrom–maghiar: reciprocitate și relații de supraviețuire într-un sat transilvănean

Articolul vrea să contribuie la înțelegerea unei relații sociale puțin explorate, aceea dintre rromi și țărani, prin prezentarea unei etnografii a unui sat din Transilvania și prin folosirea unui cadru analitic oferit de dezbateri clasice ale antropologiei economice. Studiul de caz reprezintă un exemplu de coabitare pașnică între țiganii sedentarizați și țărani maghiari bazată pe o diversitate de relații reciproce de natură socială și economică, denumită aici sistem de relații de subzistență care funcționează practic pe baza diferențelor dintre cele două comunități implicate, diferențe care sunt asumate de ambele, în timp ce granițele comunitare sunt menținute reciproc.

Fosztó László

Verbalitate și moralitate: jurământul printre rromii din zona Călata

Studiul este dedicat analizei unei practici observate în mijlocul rromilor: jurământul. Literatura de specialitate descrie două contexte distincte în care apare juratul: (1) în contextul jurisdicției autonome a unor grupuri, și (2) în cazuri când mediază conflicte de familie. Datele analizate arată că jurământul apare mai des în cazuri din categoria (2) în comunitatea prezentată. Analiza elaborează o tipologie a jurămintelor (orientate spre

trecut/orientate spre viitor), descrie condițiile de validitate a jurămintelor, și structura simbolică a imaginii care înconjură practica.

Fazakas Orsolya

Discursul ca strategie de identitate. Narativele unui preot

Evenimentul prin care un preot a devenit liderul religios al unei comunități de rromi a fost o întorsătură atât pentru el cât și pentru grup: s-a mutat lângă colonia respectivă, a înființat o parohie și o școală. Poveștile lui, pe lângă faptul că ne arată o posibilă imagine a vieții cotidiene, ilustrează modul în care un individ tinde spre integrarea culturală și socială prin religie și educație. Publicitatea și atenția socială conferă funcții speciale poveștilor. Studiul prezintă diferite aspecte ale analizei identității narrative și a comportamentului narativ, precum și a unor reprezentări individuale și colective.

Vajda András

„... și așa sunt țigan maghiar și gata!”

O încercare de analizare a luptei identitare în cazul unui rrom

Autorul urmărește prezentarea luptei de mai bine de un deceniu a unui individ pentru justificarea aspirațiilor identitare personale. Analiza încearcă să surprindă tragedia lui Puczi Béla prin relatarea identității etnice, prin deficiențele integrității individuale și prin câteva produse și mecanisme ale reproducției narrative a destinului minoritar. Pe fundalul acestei analize se formulează câteva întrebări mai generale sau mai concrete ca de exemplu: care sunt semnele fundamentale ale apartenenței la o etnie sau la un grup? Mai apoi: după ce se poate spune despre o persoană, că este de etnie maghiară? Și: până când poate fi maghiar un rrom?

Johannes Ries

Rromii și poporul lui Dumnezeu – Impactul misiunii pentecostale asupra culturii rromilor

Din anii 1950 misiunea pentecostală are mare succes în „salvarea sufletelor” în cadrul comunităților de rromi. De aceea convertirea la religia pentecostală aduce schimbări fundamentale la nivelul culturii și identității. Ca un exemplu autorul se referă la un sat multiethnic din inima Transilvaniei pentru a analiza impactul cultului pentecostal asupra culturii rromilor. Pe lângă români aici

trăiesc două comunități (foarte diferite) de rromi, cărora li se înaintează oferte foarte atractive din partea comunității locale a pentecostalilor, dar care reacționează în mod total diferit. Prin schimbarea fundamentală a valorilor și altor aspecte ale vieții, cultul pentecostal oferă o oportunitate rromilor de a sparge actualele bariere etnice și de a-și reformula identitatea culturală în cadrul noilor limite.

Kinda István

**Disimilație confesională și culturală
la rromii unui sat din zona Trei Scaune**

Autorul analizează viața religioasă a unei comunități de rromi dintr-un sat din Trei Scaune cu scopul de a descoperi și a înțelege modul în care coordonarea discriminării etnice și a apartenenței la o grupare religioasă sectantă neapreciată poate fi percepută de către un context social mai strâns (local) sau mai larg (regional), și care este comportamentul etniilor coexistente (secui și rromi) în cazul depărtării confesionale și culturale a unui grup de rromi.

Lőrinczi Tünde

**Viață credincioasă și etnicitate.
Apartenența la o comunitate religioasă
ca încercare de integrare a unei familii de rromi**

Întrebarea la care am căutat răspuns în prezenta lucrare se referă la posibilitățile și mijloacele de integrare a unui grup de rromi într-o anumită comunitate rurală. O asemenea posibilitate de integrare – foarte importantă după opinia mea – este apartenența la o anumită confesie și schimbarea sistemului normativ și a mentalității pe care o presupune. Funcționarea acestei tentative de integrare am demonstrat pe exemplul unui cuplu de rromi aparținând de comunitatea religioasă Martorii lui Iehova de Credință Adevărată din Crișeni.

Könczei Csongor

**Despre rolul muzicienilor rromi din zona Călata în procesul de
creare și interpretare a dansului popular. Aspecte de cercetare a
cunoștințelor de dans ale muzicienilor rromi din Transilvania**

În cercetarea culturii de dans ale muzicienilor rromi din zona Călata, activi în a doua jumătate a secolului 20., interpreți de muzică tradițională instrumentală populară/de dans, concentrați – atât din punctul de vedere al domiciliului, al regiunii de interpretare sau al stilului muzical – pe anumite localități bine definite, trăind în rețele sociale și culturale suprapuse este esențial să examinăm rolul interpreților rromi de muzică tradițională în procesul de creare și formare a dansului. Acest studiu prezintă pe scurt câteva probleme de cercetare, pe baza cărora poate fi examinat, descris și analizat rolul muzicienilor rromi din zona Călata (eventual Transilvania) în crearea și dezvoltarea dansului.

Abstracts

Pozsony Ferenc

Three Periods in the Research of Transylvanian Gypsies

The interest of intellectuals on the culture and social life of the Transylvanian Gypsies dates back to the century of light, when Gypsies became the key characters in the folklore of protestant colleges. At the end of the 18th century the first Gypsy–Latin dictionary was compiled at the Reformed College in Cluj. At the beginning of the 19th century their instrumental folk music was discovered, while in the second part of the century the tales, legends and rituals of the nomads became known due to the fieldwork of Henrik Wliskocki and Antal Herrmann. At the beginning of the 20th century only the Gypsies preserved the archaic tales, ballads and customs of the Hungarians. From the end of the century their social, economic and confessional life, and the representations of their identity has been researched with anthropological methods.

Peti Lehel

Adaptation and Segregation. The Communication of Cultural Differences in a Hungarian–Gypsy Coexistence in a Village along the Târnava Mică River

The present paper analyzes the symbolical attitudes, gestures of separation and mental structures of the Hungarians against Gypsies in a village settled along the Kis-Küküllő (Târnava Mică) river. The conclusion of the author is that there are no real modifications of how Hungarians think about Gypsies in spite of the efforts made by the latter to strategically and culturally accommodate to the Hungarian community. The structural difference between the two societies still exists in spite of Hungarian-like lifestyle and economical strategies of the Gypsies. The devaluation of Gypsies by Hungarians is addressed to their community as a whole, not really expressed in everyday life relationships, but symbolically constructed.

Dumitru Budrala – Kató Csilla

The Băieși – a Group of Roma Living among Mockery and Luxury

At the end of the second millennium, the *Băieși* are in a critical situation. They have lost the market for their traditional products and there are no real opportunities for them, at least for the near future. The Land Act marginalizes them. They cannot be legally put in possession of land, because there are no provisions in the law for their situation. Part of the *Băieși* community, the swindlers, identify wealth and integration into the neighbouring pastoral communities as the only way to escape their miserable condition. But the pastoral communities are closed for the *Băieși*. There have been some openings, but in all the exclusion rules were not abandoned by the shepherds.

Cerasela Voiculescu

A Gypsy–Peasant Socio-Economic System: Reciprocity and Survival Relations in a Transylvanian Village

The essay seeks to contribute to the understanding of a little explored social relationship, that is, between Roma and peasants, by providing the reader with an ethnography of village from Transylvania and an analytical framework given by classical debates of economic anthropology. The case study reveals an instance of a peaceful cohabitation between sedentarized Gypsies and Hungarian peasants based on a multitude of reciprocal social and economic relations, basically brought together here under the term of subsistence system which works on the differences between the two communities involved, differences which are assumed by both, while the borders between communities are reciprocally maintained.

Fosztó László

Speech and Morality: the Oath among the Romungre in Kalotaszeg (Cluj region)

The study deals with the practice of oath taking observed among the Roma. The literature describes two distinct social contexts of the oath: (1) when it is associated with the internal jurisdiction of a group and (2) when the oath

mediates family conflicts among the spouses. Based on the data analysed here most of the oath in this community belongs to the second category. The analysis develops a typology of the oaths (past-oriented/future-oriented) describes the validity conditions of the oath, and the symbolic structure of the imagery surrounding the practice.

Fazakas Orsolya

Speaking as Identity Strategy. Narratives of a Priest

The event through which a priest became the religious leader of a Gypsy community has been a turning point both in his and the people's lives: he moved next to the people, organized the parish and founded a school. His stories, besides showing us a possible image of everyday life, illustrate the way a person makes an attempt at social and cultural integration through religion and education. Public attention has provided story-telling with special functions: several narrative-categories have evolved which represent the individual in a public context. The present study intends to discuss several aspects of narrative identity and narrative behaviour as well as individual and collective representations.

Vajda András

"... even then I will be a Hungarian Gypsy!"

An Attempt of Analysis on the Identity Fight of a Gypsy Person

The author seeks to present the fight for over a decade of an individual to attest his personal identity. The analysis follows the capturing of Puczi Béla's tragedy by the aspects of ethnical identity, by the deficiency of individual integrity and by some products and mechanisms of narrative reproductions of the minority fate. In the background of this analysis some more or less general and concrete questions are formulated like: what are the fundamental marks of appertaining to an ethnic group? Or: by what aspects can we consider a person Hungarian? And: to what extent can be a Gypsy a Hungarian person?

Johannes Ries

**Roma/Gypsies and the People of God –
The Impact of Pentecostal Mission on Romani/Gypsy Culture**

Since the 1950ies, the Pentecostal mission is very successful in "saving souls" within Romani/Gypsy communities. Thereby, conversion to Pentecostalism fundamentally changes Romani/Gypsy cultures and identities. As an example the author will bring in a multi-ethnic village in the midst of Transylvania to examine the impact of Pentecostalism on Romani/Gypsy cultures. Sharing the village with Romanians, two (significantly different) Romani/Gypsy groups are faced with attractive offers from the local Pentecostal community but react to these in very different form. With their fundamental change of key values and other modifications of life style Pentecostalism offers Roma/Gypsies the opportunity to break up existing ethnic categories and to reframe their cultural identities within new limits.

Kinda István

**Confessional and Cultural Dissimilation
in a Gypsy Community from Trei Scaune**

The author analyzes the religious life of a Gypsy community in a village from the region Trei Scaune in order to reveal and understand the way how the coordination of ethnic discrimination and of coming under a strongly disregarded sectant religious group can be perceived by a smaller (local) or a larger (regional) social context, and what are the answers of the coexisting Sekler and Gypsy nationalities in the case of a confessionally and culturally distancing Gypsy group.

Lőrinczi Tünde

**Religious Life and Ethnicity.
Being Part of a Religious Community
as an Integration Attempt Regarding a Gypsy Married Couple**

In the present study I intended to discuss the possible integration opportunities and means a roma community might have within their local context. As far as I am concerned, one of the main integration opportunities can be represented by being part of a religious community, and undergoing a change of mentality and change of social values. This integration attempt

is presented through a case study involving a Gypsy married couple from Crişeni, who belongs to *The True Faith Jehovah's Witnesses* religious community.

Könczei Csongor

On the Role of the Gypsy Musicians from Kalotaszeg Region in Dance Creation and Development. Aspects of the Research of Dance Related Knowledge of Traditional Gypsy Musicians from Transylvania

When doing research on the dance culture of Gypsy musicians from Kalotaszeg who are active in the second half of the 20th century, play traditional instrumental folk/dance music, are concentrated – both from the point of view of residence, region of playing and musical style – into certain well-defined sites, live in overlapping social and cultural networks, it is essential to examine the role of traditional Gypsy musicians in dance creation and development. This study briefly expounds some research issues, through which the role in dance creation and development of the Gypsy musicians from Kalotaszeg (respectively Transylvania) can be studied, then described and analyzed.

Szerzőink

BUDRALA, Dumitru (Jina, 1954) A bukaresti Közgazdasági Egyetemen és a brüsszeli INSAS dokumentumfilm szakán végzett. Doktori címét a BBTE történelem szakán vizuális antropológiából szerezte. Jelenleg kutató a nagy-szebeni Astra Néprajzi Múzeumban, az Astra Studio és a Astra Film Nemzetközi Dokumentumfilm és Vizuális Antropológiai Fesztivál igazgatója. Kutatási területei: vizuális antropológia, ciganisztikai kutatások, pásztorkodás.

FAZAKAS Orsolya (Sepsiszentgyörgy, 1983) Néprajz–angol szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Részt vett ugyanott a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék magiszteri képzésében. Jelenleg a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Nemzetközi Kapcsolatok szakán tanul. Kutatási területei: narratív identitás, élettörténet és identitás, közösségi emlékezet, interetnikus reprezentációk.

FOSZTÓ László (Sepsiszentgyörgy, 1972) Néprajz–magyar szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. A budapesti Középeurópai Egyetem Nacionalizmus Tanulmányok programján szerzett mesteri fokozatot. 2001 óta doktorandus a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Itteni képzését megszakítva 2003–2006 között a hallei (Németország) Max Planck Szociálandropológiai Intézet ösztöndíjasa. 2007 nyarán megvédte doktori dolgozatát a Martin-Luther Egyetemen (Halle-Wittenberg). Kutatási területei: a keleteurópai romák/cigányok kultúrája, roma politikai mozgalmak, illetve a vallási megterés, és az új vallási mozgalmak antropológiai vizsgálata.

JAKAB Albert Zsolt (Szováta, 1979) Magyar–néprajz szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Mesterizett ugyanott az Etno-szociolingvisztika programban. Jelenleg az ELTE Néprajztudományi Doktori Iskola Magyar- és összehasonlító folklorisztika programjának hallgatója és a KJNT kutatója. Kutatási területei: írott populáris kultúra, kollektív emlékezet, városantropológia.

KATÓ Csilla (Csíkszereda, 1970) Magyar–angol szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán, és kulturális antropológia szakot az ELTE Bölcsészkarán, a London School of Economics szociálandropológia szakán ösztöndíjas

hallgató volt. Jelenleg a nagyszebeni Astra Néprajzi Múzeum kutatója és a BBTE BTK Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke doktori programjának hallgatója. Kutatási területei: vizuális antropológia, ciganisztikai tanulmányok, pásztortársadalmak.

KINDA István (Erdőszyörgy, 1981) Néprajz–magyar szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Ugyanott mesterizett a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék programjában. Jelenleg a Debreceni Egyetem Multidiszciplináris Bölcsészettudományok doktori iskola keretében a néprajz doktori program hallgatója. Kutatási területei: társadalmi kontroll-mechanismusok, népi vallásosság, gazdálkodási és megélhetési stratégiák.

KÖNCZEI Csongor (Kolozsvár, 1974) Magyar–néprajz szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán, ugyanott szocio-etnolingvisztika, majd a BBTE Európai Tudományok Karán pedig kulturális antropológia posztgraduális képzésben részesült. Jelenleg az ELTE BTK Néprajztudományi Doktori Iskola Európai etnológia doktori programjának disszertáció előtt álló végzőse. Kutatási területei: etnokoreológia – etnomuzikológia, regionális, kulturális és etnikus identitások, interetnikus kapcsolatok, kulturális és társadalmi hálózatok.

LÓRINCZI Tünde (Székelykeresztúr, 1983) Néprajz–magyar szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Mesterizett ugyanott a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék programjában. Jelenleg a BBTE BTK Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke doktori programjának hallgatója. Kutatási területei: hitközösségek és identitások, vizuális reprezentációk.

PETI Lehel (Héderfája, 1981) Néprajz–magyar szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Mesterizett ugyanott a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék programjában. Jelenleg a BBTE BTK Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke doktori programjának hallgatója és a szegedi SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék tanársegéde. Kutatási területei: a moldvai csángók vallásos élete, az erdélyi falvak gazdasági stratégiái.

POZSONY Ferenc (Zabola, 1955) Magyar nyelv és irodalom – orosz nyelv és irodalom szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Elemi és középiskolai tanár 1981–1990 között Kézdivásárhelyen. 1990-től a BBTE tanára, ahol 1997-ben doktorált, majd 2002-től egyetemi professzor, 2005-től

pedig doktorátus vezető. 1990-től a Kriza János Néprajzi Társaság alapító elnöke. A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum alapítója. Kutatási területei: népi társadalom, szokások, interetnikus kapcsolatok Erdélyben és Moldvában.

RIES, Johannes (München, 1975) Kulturális antropológia és vallásos tanulmányok szakot végzett a Leipzigi Tudományegyetemen. 2006-ban védte meg ugyanott doktori tézisét a pünkösdista mozgalom roma kultúrára gyakorolt hatásáról. A *Forum Tsiganologische Forschung* (Ciganisztikai Kutatások Fórumának) egyik alapító tagja. Kutatási területei: ciganisztikai kutatások, vallásantropológia, szervezeti antropológia.

VAJDA András (Sáromberke, 1979) Magyar–néprajz szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Mesterizett ugyanott a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék programjában. Jelenleg a BBTE BTK Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke doktori programjának hallgatója. Kutatási területei: népi írásbeliség.

VOICULESCU, Cerasela (Curtea de Argeș, 1978) Szociológia szakot végzett a Bukaresti Tudományegyetem Szociológia és Szociális Munkás Karán. Mesterizett a budapesti Central European University antropológia és szociálantropológia programjában, a bukaresti Politikatudományi és Adminisztrációs Nemzeti Iskola antropológia és fejlesztés programjában, valamint a Bukaresti Tudományegyetem kommunikáció és közvélemény programjában. Jelenleg kutatósegéd a bukaresti Román Tudományos Akadémia Életminőség-kutatási Intézetében, ugyanakkor a Bukaresti Tudományegyetem szociológia doktori programjának hallgatója. Kutatási területei: a roma közösségek átalakulása, nomadizmus és életmód, a parasztság átalakulása, az állam antropológiája, a globalizáció és a fejlődés antropológiája, gazdasági szociológia/antropológia, kritikaelmélet, kormányzási kutatások.

Autorii

Dumitru BUDRALA (Jina, 1954) Absolvent al Academiei de Studii Economice din București și al INSAS din Bruxelles, specializarea: film documentar. A obținut doctoratul în antropologie vizuală la UBB Cluj-Napoca, Departamentul de Istorie (istorie antropologică). În prezent este cercetător la CNM Astra din Sibiu, director al Studioului de Film Astra și al Festivalului Internațional de Documentar și Antropologie Vizuală Astra Film. Domenii de cercetare: antropologie vizuală, cultura rromilor, păstoritul.

Orsolya FAZAKAS (Sfântu Gheorghe, 1983) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea etnografie maghiară–engleză. A urmat programul de masterat al Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară. În prezent este studentă la Universitatea Sapientia Cluj-Napoca, specializarea: relații internaționale, studii europene. Domenii de cercetare: identitate narativă, povestea de viață și identitate, memoria colectivă, reprezentății interetnice.

László FOSZTÓ (Sfântu Gheorghe, 1972) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea maghiară–etnografie. A urmat programul de Studii asupra Naționalismului la Universitatea Central Europeană (Budapesta) unde a obținut masteratul. Din 2001 este doctorand la Facultatea de Litere al UBB. Între 2003–2006 a beneficiat de o bursă la Institutul Max Planck de Antropologie Socială de la Halle (Germania). În vara anului 2007 a susținut teza de doctorat la Universitatea Martin-Luther (Halle-Wittenberg). Domenii de cercetare: cultura rromilor/țiganilor din Europa de Est, mișcarea politică a rromilor, analiza antropologică a conversiunii și a mișcărilor religioase contemporane.

Albert Zsolt JAKAB (Sovata, 1979) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea maghiară–etnografie. A urmat programul de masterat în etnolingvistică și sociolingvistică în cadrul aceleiași facultăți. În prezent urmează cursul de doctorat în cadrul programului de folclor maghiar și comparat la Universitatea Eötvös Loránd din Budapesta. Este cercetător al Asociației Etnografice Kriza János din Cluj-Napoca. Domenii de cercetare: cultura populară scrisă, memoria colectivă, antropologie urbană.

Csilla KATÓ (Miercurea-Ciuc, 1970) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea maghiară–engleză și al Universității Eötvös Loránd din Budapesta, Facultatea de Litere, specializarea: antropologie culturală. Bursieră la London School of Economics, Departamentul de Antropologie Socială. În prezent este cercetător la CNM ASTRA din Sibiu și urmează cursul de doctoranzi în cadrul programului Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară al UBB Cluj-Napoca. Domenii de cercetare: antropologie vizuală, cultura rromilor, păstoritul.

István KINDA (Sângeorgiu de Pădure, 1981) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea etnografie–maghiară. A urmat programul de masterat al Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară. În prezent urmează cursul de doctoranzi în cadrul Universității din Debrecin (Ungaria). Domenii de cercetare: mecanismele controlului social, religiozitatea populară, strategii și modele de viață.

Csongor KÖNCZEI (Cluj, 1974) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializare maghiară–etnografie. A urmat programele de studii aprofundate în specializări de socio-etnolingvistică (Facultatea de Litere) și antropologie culturală (Facultatea de Studii Europene) ale UBB Cluj-Napoca. În curând își va susține teza de doctorat pregătită în cadrul programului de doctorat Etnologie Europeană al Facultății de Litere, Universitatea Eötvös Loránd din Budapesta. Domenii de cercetare: etnocoreologie – etnomuzicologie, identitatea regională, culturală și etnică, relații interetnice și multiculturale, rețele culturale și sociale.

Tünde LÓRINCZI (Cristuru-Secuiesc, 1983) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea etnografie–maghiară. A urmat programul de masterat al Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară. În prezent urmează cursul de doctoranzi în cadrul programului catedrei respective. Domenii de cercetare: comunități credincioase și identitate, reprezentări vizuale.

Lehel PETI (Idrifaia, 1981) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea etnografie–maghiară. A urmat programul de masterat al Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară. În prezent este doctorand la aceeași facultate și asistent universitar la Universitatea din Szeged (Ungaria), în cadrul Catedrei de Etnografie și Antropologie Culturală. Domenii de cercetare: viața religioasă a ceangăilor din Moldova, strategii economice în satele din Transilvania.

Ferenc POZSONY (Zăbala, 1955) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea limba și literatura maghiară – limba și literatura rusă. Profesor de limbă și literatură maghiară în Târgu Secuiesc între 1981–1990. Doctor în filologie (etnologie) în anul 1997. Din anul 1990 lector, din 1998 conferențiar, iar din 2002 profesor universitar la UBB, Facultatea de Litere, Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară. Conducător de doctorate din 2005. Președintele fondator al Asociației Etnografice Kriza János din 1990. Inițiatorul Muzeului Etnografic Ceangăiesc din Zăbala. Domenii de cercetare: viața socială rurală, obiceiuri, relații interetnice în Ardeal și în Moldova.

Johannes RIES (München, 1975) Absolvent al Universității din Leipzig, specializarea: antropologie culturală și studiul religiei. În 2006 și-a susținut teza de doctorat despre impactul cultului pentecostal asupra culturii romilor din Transilvania. Este unul dintre fondatorii *Forum Tsiganologische Forschung* (Forumul Studiilor despre Romi). Domenii de cercetare: studii despre romi, antropologia religiei, antropologia organizațională.

András VAJDA (Dumbrăvioara, 1979) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea maghiară–etnografie. A urmat programul de masterat al Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară. În prezent este doctorand la aceeași facultate. Domeniul de cercetare: scrisul în domeniul popular.

Cerasela VOICULESCU (Curtea de Argeș, 1978) Absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență socială, Universitatea din București. A urmat studii de master în Sociologie și Antropologie socială la Universitatea Central-Europeană din Budapesta, și în Antropologie și dezvoltare la Școala Națională de Științe Politice și Administrative, București, și în Comunicare și opinie publică la Universitatea din București. În prezent, este cercetător asistent la Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română de Științe, București, și studiază în cadrul unui program de doctorat în Sociologie la Universitatea din București. Domenii de cercetare: transformări ale comunităților de romi, nomadism și sedentarizare, transformări ale țăranimii, antropologia statului, antropologia globalizării și a dezvoltării, sociologie/antropologie economică, teorie critică, studii de guvernabilitate/guvernare.

Authors

Dumitru BUDRALA (Jina, 1954) He graduated from Bucharest University, School of Economics and from INSAS Bruxelles, specialization: documentary film. He obtained his PhD in Visual Anthropology at UBB Cluj-Napoca, Department of History. At present he is a researcher and filmmaker at CNM Astra Museum from Sibiu, director of Astra Film Studio and Astra Film International Documentary and Visual Anthropology Festival. Fields of research: visual anthropology, Romani/Gypsy studies, shepherding.

Orsolya FAZAKAS (Sfântu Gheorghe, 1983) She graduated from Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian ethnography and English language and literature. Has also attended an MA course at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology. At present she attends the Sapientia University Cluj-Napoca, specialization international relations, european studies. Fields of research: narrative identity, life story and identity, collective memory, interethnic representations.

László FOSZTÓ (Sfântu Gheorghe, 1972) He graduated from Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, with a diploma in Hungarian Language and Ethnography. He obtained an MA in Nationalism Studies from the Central European University, Budapest. Since 2001 he is a doctoral candidate at the Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters. Between 2003 and 2006 he was awarded a fellowship at the Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle, Germany. He defended his dissertation at the Martin-Luther University (Halle-Wittenberg) in 2007. Fields of research: the culture of the East European Roma/Gypsies, the political movement of the Roma, the anthropological study of the religious conversion and new religious movements.

Albert Zsolt JAKAB (Sovata, 1979) He graduated from Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian literature and ethnography. Also followed an MA course in ethno-linguistics and sociolinguistics at the same faculty. At present he follows PhD courses in the Hungarian and comparative folklore programme at Eötvös Loránd

University Budapest and he is a researcher at Kriza János Ethnographical Society. Fields of research: written popular culture, collective memory, urban anthropology.

Csilla KATÓ (Miercurea-Ciuc, 1970) She graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian and English Literature, and from Eötvös Loránd University Budapest, specialization: cultural anthropology. Visiting student at London School of Economics, Social Anthropology Department. At present she is a PhD candidate at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology at UBB Cluj-Napoca and researcher at CNM Astra Museum from Sibiu. Fields of research: visual anthropology, Romani/ Gypsy studies, shepherding.

István KINDA (Sângeorgiu de Pădure, 1981) He graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian ethnography and literature. Also followed an MA course at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology, at present being a PhD candidate at the University of Debrecen (Hungary). Fields of research: institutions of social control, popular religiosity, strategies and models of life.

Csongor KÖNCZEI (Cluj, 1974) He graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, fields of study: Hungarian language and literature and ethnography. He also graduated in socio-ethnolinguistics and cultural anthropology postgraduate programs at the Babeş–Bolyai University, at present being a PhD candidate at the European Ethnology PhD program of the Eötvös Lóránd University, Faculty of Letters in Budapest. Fields of research: ethnocoreology and ethnomusicology, regional, cultural and ethnic identity, interethnic and multicultural relationships, cultural and social networks.

Tünde LŐRINCZI (Cristuru-Secuiesc, 1983) She graduated from Babeş–Bolyai University, Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian ethnography and literature. She also followed an MA course at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology, at present being a PhD candidate at the same department. Fields of research: religious groups and identities, visual representations.

Lehel PETI (Idrifaia, 1981) He graduated from Babeş–Bolyai University, Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian ethnology and literature. Also followed an MA course at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology, at present being a PhD candidate at the same department, and he is an assistant at the University of Szeged (Hungary), at the Department of Ethnography and Cultural Anthropology. Fields of research: the religious life of the Moldavian Csángós, economic strategies in Transylvanian villages.

Ferenc POZSONY (Zăbala, 1955) He graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian language and literature and Russian language and literature. He was a Hungarian language and literature teacher at Târgu Secuiesc between 1981–1990. He received his PhD in 1997. In 1990 he became assistant professor, in 1998 university lecturer, then in 2002 university professor at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology. From 2005 he is the director of a PhD programme. He is the founding president of the Kriza János Ethnographical Society (founded in 1990) and the initiator of the Csángó Ethnographical Museum in Zăbala. Fields of research: social life in rural areas, popular customs, interethnic relations in Transylvania and Moldova.

Johannes RIES (München, 1975) He graduated from Leipzig University in Cultural Anthropology and Religious Studies. In 2006 he received his PhD with a thesis on Transylvanian Roma/Gypsies and the impact of Pentecostalism at Leipzig University. Together with colleagues he founded the *Forum Tsiganologische Forschung* (Forum Romani/Gypsy Studies). Fields of research: Romani/Gypsy studies, anthropology of religion, organizational anthropology.

András VAJDA (Dumbrăvioara, 1979) He graduated from Babeş–Bolyai University, Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian literature and ethnography. Also followed an MA course at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology, at present being a PhD candidate at the same department. Field of research: popular writing.

Cerasela VOICULESCU (Curtea de Argeş, 1978) She graduated from the Department of Sociology and Social Work, University of Bucharest. She holds her MA degree in Sociology and Social Anthropology from the Central

European University, Budapest and in Anthropology and development at the National School of Political and Administrative Sciences, Bucharest and she also did Communication and public opinion at the University of Bucharest. At present she is a research assistant for the Research Institute for the Quality of Life, Romanian Academy of Sciences, Bucharest, and she studies for her PhD degree in Sociology at the University of Bucharest. Fields of research: transformations of Roma communities, nomadism and sedentarization, transformations of peasantry, anthropology of the state, anthropology of globalization and development, economic sociology/anthropology, critical theory, governmentality studies.

Cuprins

Introducere	7
Pozsony Ferenc Trei perioade în cercetarea rromilor din Transilvania	9
Peti Lehel Adaptare și segregatie. Comunicarea diferențelor culturale într-o conviețuire rrom–maghiară de pe valea Târnavei Mici.	27
Dumitru Budrala – Kató Csilla Băieșii – între marginalizare și opulență	51
Cerasela Voiculescu Un sistem socioeconomic rrom–maghiar: reciprocitate și relații de supraviețuire într-un sat transilvănean.	67
Fosztó László Verbalitate și moralitate: jurământul printre rromii din zona Călata.	81
Fazakas Orsolya Discursul ca strategie de identitate. Narativele unui preot	97
Vajda András „... și așa sunt țigan maghiar și gata!” O încercare de analizare a luptei identitare în cazul unui rrom	127
Johannes Ries Rromii și oamenii lui Dumnezeu – Impactul misiunii pentecostale asupra culturii rromilor	139
Kinda István Disimilație confesională și culturală la rromii unui sat din zona Trei Scaune	153

Lőrinczi Tünde Viață credincioasă și etnicitate. Apartenența la o comunitate religioasă ca încercare de integrare a unei familii de rromi	173
Könczei Csongor Despre rolul muzicienilor rromi din zona Călata în procesul de creare și interpretare a dansului popular. Aspecte de cercetare a cunoștințelor de dans ale muzicienilor rromi din Transilvania	191
Jakab Albert Zsolt – Pozsony Ferenc Cercetarea rromilor din Transilvania. Bibliografie selectivă	203
Rezumate	235
Autorii	248

Contents

Foreword	7
Pozsony Ferenc Three Periods in the Research of Transylvanian Gypsies	9
Peti Lehel Adaptation and Segregation. The Communication of Cultural Differences in a Hungarian–Gypsy Coexistence in a Village along the Târnava Mică River	27
Dumitru Budrala – Kató Csilla The Băieși – a Group of Roma Living among Mockery and Luxury.	51
Cerasela Voiculescu A Gypsy–Peasant Socio-Economic System: Reciprocity and Survival Relations in a Transylvanian Village	67
Fosztó László Speech and Morality: the Oath among the Romungre in Kalotaszeg (Cluj region)	81
Fazakas Orsolya Speaking as Identity Strategy. Narratives of a Priest.	97
Vajda András “... even then I will be a Hungarian Gypsy!” An Attempt of Analysis on the Identity Fight of a Gypsy Person	127
Johannes Ries Roma/Gypsies and the People of God – The Impact of Pentecostal Mission on Romani/Gypsy Culture.	139

Kinda István Confessional and Cultural Dissimilation in a Gypsy Community from Trei Scaune	153
Lőrinczi Tünde Religious Life and Ethnicity. Being Part of a Religious Community as an Integration Attempt Regarding a Gypsy Married Couple	173
Könczei Csongor On the Role of the Gypsy Musicians from Kalotaszeg Region in Dance Creation and Development. Aspects of the Research of Dance Related Knowledge of Traditional Gypsy Musicians from Transylvania	191
Jakab Albert Zsolt – Pozsony Ferenc The Selected Bibliography of the Gypsies from Transylvania	203
Abstracts	240
Authors	251